

Posudek na DP: Edmund Trubáček, *Cechy v životech řemeslníků (české země, 1731–1853) na příkladu cechů truhlářů*, FHS, Praha 2024, 94 s.

Posuzovatel: Mgr. Jakub Raška, Ph.D.

Edmund Trubáček se v rámci svého magisterského studia rozhodl věnovat sociální skupině řemeslníků a jejich ochranným organizacím (cechům) v době jejich úpadku v 18. a 19. století.

Velmi oceňuji, že se ET pustil do tak pramenně a vlastně i interpretačně náročného tématu. Podíváme-li se na českou historiografii, tak městským cechovním řemeslům se věnuje tradičně především historiografie pozdního středověku a raného novověku (z klasiků například V. V. Tomek, Z. Winter nebo J. Janáček). Naopak téma cechů v době, která se často označuje jako raná modernita (cca pol. 18. – pol. 19. století), představuje pro historiografii stále spíše slepé místo. V marx-leninské historiografii před r. 1989 pak bylo učiněno mnoho – spíše nepřesvědčivých – pokusů o vylíčení procesu proletarizace řemeslníků jakožto prefáze dělnického hnutí a třídního boje.

Po roce 1989 jsou však cechy a řemeslníci v období rané modernity pouze tématem popularizace či expozic muzeí, zřídka však akademického výzkumu. O to větší je třeba ocenit elán ET, že se do tématu pustil a to například i bez předchozího hlubšího školení v paleografii.

Hlavní tázání ET směřuje na přítomnost cechů v životě řemeslníků. Diplomantovi přitom nejde o hospodářské funkce cechů (kontrola cen, garance kvality, udržování max. počtu aktérů v oboru atd.), ale o kulturní a socializační praktiky cechů (rituály, tradice, zvyky, konflikty a jejich řešení, vymezování od ostatní společnosti atd.), které měly vliv na vnímání světa jeho příslušníků. Navazuje tak na antropologizující fascinaci zaniklým světem řemeslníků, která v západní historiografii kulminovala v 60. – 90. letech minulého století.

Samotné autorovy metodologické reflexe se přitom drží spíše při zemi. ET postuluje, že přistupoval k historické materii z pozice sociálních dějin (nadosobní sociální procesy a jevy) obohacených mikrohistorickými a antropologickými přístupy. Zde cituje především notoricky známé autory z úvodů do studia historie (G. Levi, C. Geertz, E. J. Hobsbawm). To však nevnímám jako chybu. Pokud metodologická část slouží celku, není dle mého názoru držení se desetiletími prověřeného kánonu problém. Pouze bych však autorovi vytkl, aby řemeslníky nezahrnoval do pojmu „dělnická třída“ (s. 9), který má přeci jen úplně jiné konotace.

V první kapitole autor popisuje propojení cechovního a řemeslnického života. Popisuje zde například praxe přechodových rituálů (a snahu o jejich omezení od 18.

století), řemeslnické pozdravy a další kulturní praktiky. Ve druhé kapitole se ET zabývá obdobím úpadku cechovního systému, které také vymezuje jeho práci (tedy 1731–1853, resp. 1859). Zde stojí autorova teze, že zatímco ještě v barokní době probíhal veškerý život řemeslníků uvnitř cechů v rámci cechů, tak od cechovních reforem Karla VI. a především hospodářských reforem Marie Terezie a Josefa II. cechy postupně ztrácely své socializační, policejní, náboženské, či charitativní funkce. Zbyly jen ekonomické a ty navíc byly napadány a nakonec i obcházeny ze všech stran.

Tento obecný a všeobecně sdílený narativ o úpadku cechů pak aplikuje i na konkrétní případ truhlářů v Sadské, jež je obsahem třetí kapitoly. Tato kapitola je založena na Trubáčkově vlastním pramenném výzkumu a já ji hodnotím jako vůbec nejhodnotnější z celé diplomové práce. ET přináší mnoho těžce vydolovaných informací z pramenů o životech učňů, tovaryšů, přechodových rituálech, ale i konfliktech mezi mistry nebo cechovních relikvií a představuje plasticky cechovní život. Zároveň nezapomíná lokální fenomény vztahovat i k obecnému zákonodárství nebo socioekonomickým proměnám.

Naopak jsem ale moc nepochopil zařazení kapitoly 4 na konec práce. Tuto – vlastně z celé práce nejvíce – teoretickou kapitolu by se spíše hodilo rozdělit mezi úvod, první kapitolu obecně popisující cechy a popřípadě závěr. Zde působí nepatříčně, jelikož čtenáře autor zavedl od prvních dvou obecných kapitol ke třetí kapitole k pomyslnému vrcholu v konkrétní situaci v Sadské, ale zde ve čtvrté kapitole se opět dostáváme k obecným reflexím, což působí zmateně.

Gramaticky a stylisticky jinak nemám s prací žádný problém. V textu jsem nenašel žádnou hrubou chybu ani překlep a pár chybějících čárek nebo drobné formální nedostatky v poznámkovém aparátu v podstatě nestojí za řeč.

Celkové hodnocení:

Obecně mám rád, když práce předkládá ucelený obraz, příběh či narativ, když autor/ka ve svém líčení dojde z bodu A do bodu B a čtenář si může tak představit, co se vlastně ve zkoumaném období se zkoumanou problematikou stalo. To se v Trubáčkově případě nestalo a odpovídá tomu i závěr celé práce, kde je patrné, že autor úplně nevěděl, čím že má tento prostor zaplnit, jelikož hlavní problematiku práce – přítomnost cechů v životě řemeslníků v době úpadku cechovního zřízení – již řešil ze všech možných stran během jednotlivých kapitol.

Na první pohled by se mohlo zdát, že práce kol. Trubáčka nepřináší kromě původní kapitoly 3 o truhlářském cechu v Sadské mnoho nového. Je nutné si ale uvědomit, že téma je badatelsky zcela na ústupu a bylo tak nutné, aby někdo po dlouhé době udělal revizi předchozího bádání s následným vlastním výzkumem. Proud myšlenek prvních dvou kapitol není při tom jen výčet názorů a interpretací historiček a historiků cechů s pár definicemi a citacemi ze starých tisků a významných zákonů (1731, 1739, 1859). Naopak jde o samotnou autorovu interpretaci, kterou podniká s ohledem na svůj vlastní pramenný výzkum. Kapitoly vypadají nehonosně, ale za celým dílem je patrná velká práce a autorský cit. My všichni, co jsme prošli procesem dávání smyslu téměř nekonečnému a většinou také nesourodému korpusu informací, bychom měli snahu ET ocenit.

Otázky na diplomanta:

1. V jakém postavení je dle diplomanta řemeslnictvo vzhledem k podnikatelstvu a dělnictvu, tedy dalším dvěma později během 19. století zformovaným sociálním skupinám? Řemeslnictvo postupně zanikalo a rozpouštělo se v dělnictvu a podnikatelstvu? Nebo to je ještě jinak? Či, konkrétněji řečeno, jaké by mělo řemeslnictvo zaujímat postavení v budoucích syntézách sociálních dějin 19. století nebo ve studiích o dějinách moderního trhu práce?

2. Osobně by mě velmi zajímal technologický postup výroby truhlářských výrobků – je škoda, že to autor více nezakomponoval do své práce, zvláště když k tomu má sám vztah nejen jako badatel, ale i jako praktikující truhlář. Zároveň to rozhodně nevnímám jako chybu, textu by to ale dodalo zajímavý rozměr. Omezím se tedy pouze na otázku: přišel autor na to, jak cechovně organizovaní truhláři sháněli například dřevo? Kupovali ho kolektivně v rámci cechu nebo si každý svého dodavatele sehnal sám? S kým přicházeli do obchodního kontaktu? Nebo měli možnost chodit do lesa sami? Jak své výrobky později distribuovali – dílny byly zároveň i krámky? Na první pohled se jedná o ekonomické informace, které ale také mohou přispět k plastičtějšímu obrazu žitého světa cechovně organizovaných truhlářů. Samozřejmě ale pochopím, že se tyto otázky odpovědět nedají.

3. Taktéž by mě zajímaly některé aspekty tovaryšské socializace a jejího vztahu k počátkům moderního dělnického hnutí. Přišel kol. Trubáček ve svém výzkumu někde (například v Sadské) na to, že by se truhláři kolektivně organizovali proti mistrům? V dějinách dělnického hnutí se často objevuje termín tovaryšská bratrstva, která v případě konfliktu byla centrem tovaryšského organizování. Narazil na to E. Trubáček někde?

Známka

Známku navrhuji mezi jedna a dva, přičemž se více kloním k jedna, pokud obhajoba a následná diskuze dopadne uspokojivě.